

STOLETÍ MUČEDNÍKŮ

mezinárodní výstava

M XX Muzeum paměti
XX. století

Akce je realizována
s finanční podporou
hl. m. Prahy.

Projektová hodina pro společenskovední předměty

DĚJINY 20. STOLETÍ byly tragicky poznamenány nástupem totalitních ideologií a režimů. Komunismus, fašismus a nacismus přinesly statisícům lidí nezměrné utrpení a vyžádaly si nespočet obětí v důsledku válek i v těch částech světa, které nebyly pod jejich přímou nadvládou. Všechny tyto ideologie vyrůstaly z nenávisti a byly spojeny s bezohledným a často krutě nelidským násilím. Mezi desítkami milionů obětí totality byli také křesťané různých vyznání. Mnozí byli zavražděni jen kvůli své víře nebo proto, že se jí odmítli zříct; jiní navíc kvůli své národnosti, rase, třídě, názorům, politické či společenské aktivitě. Pro všechny se ale pronásledování stalo příležitostí vydávat svědectví a následovat Krista. Tito lidé jsou dnes považováni za mučedníky, i když jim příslušné církve tento titul ne vždy oficiálně udělily.

Výstava je umístěna v Galerii Ambit, Jungmannovo nám. 18, Praha

TERMÍN VÝSTAVY: od 23. září do 7. října 2022

AUTOŘI VÝSTAVY: Artur Aleksiejuk / Luigi Aluisi O.F.M. / Maria Axinte / Wojciech Bednarski / Volodymyr Birčák / Petr Blažek / Cor Faber / Jožica Friedrich / Marta Georgieva / Isó Gergely / Yana Hryenko / Łukasz Kamiński / Iryna Kurhanska / Merita Mece / Marge-Marie Paas / Greta Paskočiumaitė / Jaroslav Slašťan / Immanuel Volkonski

AUTOR EDUKAČNÍHO MATERIÁLU: Jan Samohýl

HISTORICKÁ SPOLUPRÁCE: Kryštof Zeman
www.muzeum20stoleti.cz

1. Pojetí svatosti ve 20. století

Výrazy svatý nebo svatost, které se užívají v náboženských souvislostech, nejsou v dnešní době pro mnohé lidi pochopitelné. Ženy a muže, kteří ve 20. století obětovali svůj život, ale tímto pojmem označit určitě můžeme.

Úkol — forma (10 minut): pedagog rozdělí třídu přibližně po pěti studentech, kteří se po kratší poradě přihlásí k prezentaci, následuje diskuze.

První otázka může být uvedena bez konkrétního vysvětlování: *Jak chápete slovo svatý?*

Následuje krátké vysvětlení pojmu „svatý“ učitelem a poté pokračuje řízená debata studentů k otázkám: *Jak lze aktualizovat pojem svatý pro dnešní dobu? Kdo by mohl být dnes svatý?*

Křesťanské pojetí svatosti:

Význam slova „svatý“ prodělal během dob řadu proměn. V textech Nového zákona se jím ještě označují všichni, kteří věří v Krista a jsou pokřtěni. S rostoucím počtem křesťanů se smysl tohoto slova zužuje a týká se především těch, kteří jsou mimořádní svou bezpodmínečnou oddaností Bohu. A to byli především mučedníci, kteří obětovali svůj život pro víru. Již v nejranějších křesťanských dobách byli žádáni mučedníci věřícími o přímluvu — někdy již během svého života, ve vězení nebo na cestě na popraviště, především však pak po smrti. Na hrobech mučedníků byly s oblibou budovány oltáře a zývání svatých bylo přejato do modlitebních textů a bohoslužeb. Tito světci se pak stávali vzory jednání pro další křesťany.

2. Kdo byli mučedníci v minulém století?

Mezi těmi, kteří obětovali svůj život z vyššího motivu, byla řada zajímavých a inspirativních osobností. V následujícím úkolu představíme jednoduchou formou čtyři mučedníky z těch, které prezentujeme na výstavě.

Úkol — forma (10 minut): Studenti individuálně přiřadí k sobě čtyři osobnosti (fotografie, jméno, země, povolání). Učitel následně uvede a dovysvětlí vybrané mučedníky. Informace k jednotlivým osobnostem jsou v materiálech k výstavě, přístupné na webu muzea.

1. Jerzy Popiełuszko

2. Adelė Dirsytė

3. Gorazd II.

4. Dietrich Bonhoeffer

1. Jerzy Popiełuszko

2. Adelė Dirsytė

3. Gorazd II.

4. Dietrich Bonhoeffer

1. Litva

2. Německo

3. Polsko

4. Česko

1. křesťanský učitel

2. protestantský teolog

3. katolický kněz

4. pravoslavný biskup

3. Výtvarné zobrazení svatých

Tradiční způsob připomínání a uctívání svatých je jejich zobrazování pomocí ikon nebo obrazů.

Úkol — forma (10 minut): následující úkol má směřovat k imaginaci a výtvarné inspiraci. Každý student se pokusí individuálně interpretovat vybrané symboly na zobrazení dvou českých mučedníků 20. století. Učitel moderuje diskusi, ke které se mohou studenti dobrovolně přihlásit.

Autorka kresby P. Toufara — Juliana Jirousová

Autorka ikony sv. Gorazda II. — Jana Baudišová

4. Josef Toufar — symbol českého křesťanského mučedníka ve 20. století

Historický komentář:

Instruktažní skupina Státní bezpečnosti (StB) v čele s Ladislavem Máchou dostala jasné zadání od špiček vládnoucí diktatury (na průběh vyšetřování dohlížel sám tehdejší ministr spravedlnosti a zeť prezidenta Gottwalda Alexej Čepička) připravit Toufara k velkému procesu, kterým by komunistický režim zdiskreditoval katolickou církev a ukázal její napojení na Vatikán. Vatikán, dle komunistické interpretace, fungoval jako věrný služebník „imperialistických“ USA, jež chtějí soustavně škodit lidově-demokratickému Československu a celému socialistickému „táboru míru“ v čele se Sovětským svazem. Toufar měl být přinucen k doznání, že pohyb křížku v číhoštském kostele zinscenoval na pokyn z nejvyšších míst katolické hierarchie. Do procesu měl být vtažen i zástupce Vatikánu Ottavio de Liva, později vyhoštěný z Československa. Vyšetřovatelé StB po čtyři týdny Toufara bestialně týrali, což místo kýženého doznání vedlo k jeho smrti, jež nastala 25. února 1950. Tím pádem padl původní scénář politického monstrprocesu. Nakonec byl zrealizován proces s představiteli řeholních řádů Machalka a spol., který proběhl na přelomu března a dubna roku 1950. Řeholníci byli odsouzeni k mnohaletému trestu odnětí svobody na základě vykonstruovaného obvinění ze špionáže pro Vatikán. Na proces bezprostředně navazovala Akce K, spočívající v likvidaci klášterů a mužských katolických řeholních řádů.

Jak vnímáte roli křesťanských církví v komunistickém Československu? Proč vládnoucímu režimu tolik vadily a z jakých důvodů se jimi cítil ohrožen? Znáte další umučené či popravené kněze komunistickým režimem v Československu?

Josef Toufar — archiv římskokatolické farnosti v Číhošti

Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Číhošti — foto: Petr Blažek

Úkol — forma (15 minut): následující úkol má vyvolat zásadní diskuzi ve třídě. Studenti se vrátí k původní skupině a po debatě se přihlásí k prezentaci, představí a odůvodní svůj názor, následuje krátká diskuse.

Doplňující podklad k rozšíření tématu k Josefu Toufarovi:

<https://www.youtube.com/watch?v=msGdYUMZiNA>.

Historický komentář:

Rozbor propagandistického filmu *Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení*

Propagandistický film *Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení* byl natočen roku 1950 za účelem diskreditace katolické církve. Komunistický režim chtěl tímto filmem demonstrovat, že katolická církev se neštítí zneužít tak posvátné věci jako je zázrak k obelhání svých věrných „oveček“. „Zázrak“ v podobě naklánějícího se oltářního křížku údajně vyrobil za pomoci sofistikovaného systému kladek a lanek číhoštský farář Josef Toufar. Jednal na pokyn svých církevních nadřízených, ale nitky vedly až do Vatikánu, ba dokonce k „vrahům z Wall Streetu“, jak je divákům servírováno režisérem Přemyslem Freimanem, nechvalně proslulým natočením většiny politických monstrprocesů z 50. let. Svůj hlas snímku propůjčili herci Jaroslav Mareš a Věra Kalendová (Máňa z *Kulového blesku*). V jednom ze záběrů se objeví i zmučený Josef Toufar gestikulující z kazatelny. Freiman použil pasáž z policejní rekonstrukce, která se odehrála jen den před Toufarovou smrtí. Film působil již ve své době nevěrohodně až komicky, a tak ho soudruzi i přes původní masovou distribuci do většiny kin v Československu raději brzy uložili do archivu.

Následuje diskuze k otázkám:

Jak hodnotíte tento film čistě po filmařské stránce? Mohl podle vás splnit svůj účel, tedy pospínit katolickou církev? S jakými stereotypy komunistické proticírkevní propagandy se v něm pracuje? Setkáváme se s negativní propagandou i dnes?

QR kód filmu
*Běda tomu, skrze něhož
přichází pohoršení*

